

Nr 173.

Av herr Rosén, om *åvägbringande av utredning och förslag rörande åtgärder för främjande av trädgårdsodlingen i övre Norrland.*

I de nordligaste länen har trädgårdsodlingen under de senare åren tilldragit sig ett alltjämt växande intresse. Särskilt har detta intresse på sistone framträtt i Västerbottens län. För att befolkningen skall kunna få den vägledning vid trädgårdars anläggning och skötsel, som erfordras, har Västerbottens läns hushållningssällskap numera i sin tjänst tre länsträdgårdsmästare, därav en för lappmarken, och två trädgårdsinstrukturer, vilkas verksamhet ledes av en trädgårdsnämnd. Därjämte ha ett par av länets kommuner anställt och avlöna kommunala trädgårdsbiträden. Kostnaderna för hushållningssällskapets verksamhet på detta område uppgick för år 1926 till nära 24,000 kronor. Härav bidrog länets landsting med 13,500 kronor.

Den odlingsverksamhet, som under tjänstemännens ledning utfördes under år 1926, omfattade bl. a. plantering av 1,378 fruktträd, 3,461 bärbuskar, 1,082 park- och alléträd, 18,721 prydnads- och häckväxter, 9,188 jordgubbar m. m.

Länsträdgårdsmästarna medverka under vintern med föredrag i samband med lantmannakurser eller vid särskilda trädgårdskurser, vanligen omfattande kvällsföreläsningar i tre dagar. Trädgårdsinstrukturererna anordna under vintern husmoderskurser, vilka pågå i tre veckor, och om höstarna konserveringskurser. Samtliga dessa kurser omfattas med stort intresse av befolkningen. Sålunda ha trädgårdskurser, som anordnats i lappmarksbyar, samlat ända till 40 deltagare.

Emellertid återstår mycket att göra, innan trädgårdsodlingen nått den utbredning som måste betecknas såsom i högsta grad önskvärd ej minst med hänsyn till befolkningens behov av grönsaker. Den verksammaste åtgärden härför vore utan tvivel inrättandet av en trädgårdsskola i Västerbottens eller Norrbottens län. För hela Norrland finnes en trädgårdsskola i Härnösand, vilken dock visat sig vara otillräcklig.

Enligt uppgifter, som jag inhämtat av föreståndaren för Norrlands trädgårdsskola, uppgick antalet inträdessökande till ordinarie elevkursen under åren 1924, 1925, 1926, 1927 och 1928 till resp. 14, 17, 12, 19 och 18 eller tillsammans 80, medan antalet antagna elever utgjorde resp. 7, 8, 8, 7 och 8 eller tillsammans 38. Sålunda kunde ej fullt halva antalet inträdessökande vinna inträde.

Av de 80 inträdessökande voro 26 från Västernorrlands län, 10 från Norrbottens, 10 från Gävleborgs, 8 från Jämtlands, 6 från Västerbottens, 5 från

Kopparbergs, 5 från Malmöhus, 2 från Jönköpings, 2 från Västmanlands, 2 från Stockholms samt 1 från vardera Kalmar, Värmlands, Älvsborgs och Kristianstads län. Av de antagna eleverna voro 12 från Västernorrlands län, 6 från Norrbottens, 4 från Gävleborgs, 3 från Jämtlands, 3 från Västerbottens, 3 från Malmöhus, 2 från Kopparbergs samt 1 från vardera Stockholms, Kalmar, Värmlands, Västmanlands och Älvsborgs län.

Vid skolan anordnas även tiodagarskurser för småbrukare eller deras hustrur och döttrar. Under ovannämnda fem år anmälde sig respektive 127, 158, 133, 129 och 74 sökande, medan högst 20 antagas. Av 621 personer, som under femårsperioden sökt inträde vid dessa kurser, ha högst 120 eller omkring 20 % kunnat antagas. Det starkt sjunkande antalet inträdessökande under 1928 tyder också på, att man anser det tämligen fåfängt att ens göra ett försök att vinna inträde vid dessa kurser. Deltagare i dessa tiodagarskurser antagas från samtliga norrlandslän samt Kopparbergs län. Årligen kunna alltså endast 3 à 4 personer från varje län få delta i tiodagarskursen.

Då många torde hysa den uppfattningen, att trädgårdsodlingen icke lämpar sig för övre Norrland, vill jag erinra om att vissa undersökningar rörande köksväxtodlingen i Norrland och i Skåne under en följd av år utförts vid Alnarp. T. f. försöksledaren för statens försöksverksamhet H. Lamprechts redogörelse för resultatet av dessa undersökningar, vilken återgivits i tidskrifterna Svenskt land och Norrland i Ord och bild, är av synnerligt intresse, varför jag tillåter mig att här återgiva densamma:

”En jämförelse mellan trädgårdsarealen i t. ex. Malmöhus län och den i Väster- och Norrbotten ger vid handen, att den förra är ej mindre än ungefär 48 gånger så stor som den senare. Malmöhus län har 5,100, Väster- och Norrbottens tillsammans 106 hektar trädgårdsareal, trots att de senares hela areal är ungefär 34 gånger så stor som Malmöhus läns. Varje invånare inom detta län får således 103 kvm. trädgårdsjord på sin lott, medan det motsvarande talet för Väster- och Norrbotten endast når upp till 2,9 kvm. — ett mycket blygsamt tal.

Utan att se närmare på saken skulle man kunna antaga, att trädgårdsodlingens ringa omfattning i vårt lands norra delar helt naturligt skulle bero på där rådande klimatiska förhållanden. Vegetationsperioden är visserligen avsevärt kortare än i Skåne, då den för Norrbottens kustområde knappast når upp till 150, för Skåne däremot utgör gott och väl 250 dagar. Detta är emellertid, som vi i det följande skola se, ej det enbart avgörande för att växterna skola kunna mogna.

Vilka äro nu de klimatiska villkoren för att en växt skall kunna trivas och utvecklas så väl, som vi av våra kulturväxter fordra? Det är i främsta rummet de förhållanden, som äro avgörande för växtens assimilation, och växten måste kunna tillgodogöra sig luftens kolsyrehalt. De faktorer, som först och främst inverka på assimilationen, äro ljusstillgången och temperaturen. För varje växtart finnes det med hänsyn till dessa faktorer vissa gränser, under vilka assimilationen ej kan äga rum. Det fordras således, att temperaturen och ljusstyrkan nå upp till vissa värden.

Temperaturen under den korta vegetationsperioden i kustområdena i Norrland avviker föga från sommartemperaturen i Skåne, och jämför man olika år i detta hänseende, inträffar det till och med, att Skåne har en lägre temperatur att uppvisa. Ett exempel härpå följer:

Månadsmedeltemperaturer kl. 2 e. m.:

		maj	juni	juli	aug.
Malmö 1923	11.7	13.3	20.1	16.1
Piteå 1925	10.0	15.5	22.1	16.0

År 1925 var således temperaturen under månaderna juni och juli i Piteå ungefär två grader högre än under motsvarande månader i Malmö år 1923. Temperaturförhållandena tyckas således vara tillfredsställande.

Hur förhåller det sig nu med den andra faktorn, ljuset? Ljuset uppnår både i Skåne och Norrland en styrka, som räcker för en kraftig assimilation. Men växterna måste ha tillfälle att åtnjuta en sådan tillfredsställande belysning under ett visst antal timmar om dagen och detta under ett visst antal veckor eller månader. I detta hänseende befinner sig Norrland i en särskilt gynnsam ställning. Så står exempelvis solen under sommarhalvåret 438 timmar längre över horisonten i Luleå än i Malmö.

De olika växterna ha nu med hänsyn till de omnämnda förhållandena mycket olika anspråk. Vissa växter med långsam utveckling behöva även under gynnsamma förhållanden — vid lämplig temperatur och belysning — fem à sex månader och mer, tills de nå mognadsstadiet. Sådana kunna naturligtvis ej odlas i Norrland. Andra däremot nå sin fulla utveckling under kortare tid. Härtill kommer ett mycket viktigt fenomen, nämligen att en del växters utvecklingstid förkortas betydligt när de få åtnjuta flera ljustimmar om dagen. Samtidigt nå sådana växter även kraftigare utveckling och bli avsevärt rikare på torrsustans. Individerna bli således både större och näringsrikare. Till denna grupp av växter höra flera av våra viktigaste köksväxter, exempelvis kållagen, morötter och rödbetor.

Detta är ej heller underligt. Bränslet, som växterna använda för sina ämnesomsättningar, består av kolhydrater, huvudsakligen stärkelse och socker, och dessa kolhydrater bildas vid assimilationen av kolsyran ur luften. Det ligger då blott nära till hands, att om samma växt utsättes flera timmar om dagen för gynnsam belysning, den även har större möjligheter att bilda en större mängd kolhydrater.

Vid Alnarps trädgårdars försöksverksamhet och de till denna institution hörande lokala försöksstationerna ha alltsedan år 1917 utförts jämförande undersökningar för att utröna, hur köksväxter trivas i vårt lands olika delar. Sedan år 1921 har det skördade materialet dessutom så vitt som möjligt kemiskt undersökts. De nordligaste försöksstationerna äro belägna i Luleå, Vindeln, Undrom, Östersund (Täng) och Härnösand. De på dessa platser erhållna kvantiteterna per ar kunna genomgående betecknas som tillfredsställande. Delvis erhöles till och med rekordartade skördar. Så har exempelvis vitkålsskörden i Alnarp under åren 1917—1926 ej överstigit 600 kg. per ar, medan den i Luleå en gång nådde upp till 800 kg. per ar. Liknande rekordskördar ha i Norrland erhållits med jordgubbar och schalottenlök. Vidare äro i Norrland potatisskördar, som överträffa medelskörden i Sverige med det dubbla och tredubbla, ingenting sällsynt.

Nästan ännu mera förvånas man av dessa produkters kvalitet. Det i Östersund och Luleå skördade vitkålsmaterialet innehöll exempelvis ungefär 25 pro-

cent mera kolhydrater och torrsubstans än det vid Alnarp skördade. Så visade vitkålssorten Ditmarsker i Alnarp år 1925 i medeltal 6.2 procent torrsubstans och 3.25 procent socker, i Östersund voro de motsvarande talen 8.0 och 4.1 procent. Vitkålssorten Jaatum i Alnarp 8.8 procent, i Luleå däremot något över 10 procent och vitkålssorten Amager hade i Alnarp år 1925 8.1 procent torrsubstans, i Luleå omkring 10.1 procent. Att den tämligen sena vitkålen Amager både åren 1925 och 1926 i Luleå resp. Östersund givit så goda resultat, kan visserligen bero på en tillfällighet, ty dessa två åren hade mycket gynnsam väderlek. Amagerkål är eljest känd för att kräva en särdeles lång vegetations-tid, en betydligt längre sådan än den under normala förhållanden kan få i Norrland.

Alla sedan år 1921 utförda undersökningar peka i samma riktning, som här nämnts, och liknande resultat som med vitkål erhöles även med rotfrukter. Den i norra Sverige hos dessa köksväxter väsentligt större produktionen av kolhydrater och därmed även torrsubstansen medför också andra egenskaper av stort värde. Så har det visat sig, att större hållbarhet vid vinterförvaring inom samma växtslag går parallellt med torrsubstanshalten. I Norrland skördade vitkålshuvuden med större torrsubstanshalt skulle således vara lämpligare till vinterförvaring än de i Skåne skördade. Vidare har det visat sig, att med större torrsubstanshalt följer en större motståndskraft mot kölden — även detta en värdefull egenskap.

Orsaken till de storartade resultaten vid odling av köksväxter i Norrland är utan tvivel i huvudsak att söka i det stora antalet ljustimmar under vegetationsperioden. Detta bekräftas av den betydligt ökade kolhydratproduktionen i olika köksväxter.

Förutsättningarna för köksväxtodlingen i Norrland måste således betecknas som mycket gynnsamma. I skarp motsats till detta står den ringa trädgårdsarealen i denna del av vårt land. Norrland kunde genom utnyttjande av ifrågavarande möjligheter säkerligen göra sig mera oberoende i näringshänseende och samtidigt vinna ekonomiska fördelar. Vad som framför allt behöves för att åstadkomma en utveckling av Norrlands trädgårdsodling är en undersökning av de sorter, som lämpa sig bäst, samt en energisk upplysningsverksamhet, grundad på i större skala anlagda och med vetenskaplig noggrannhet utförda försök.”

Helt visst skulle stora fördelar stå att vinna, om även statsmakterna ville giva trädgårdsodlingen i Norrland ett kraftigare stöd, än hittills varit fallet. Lämpligaste vägen härför synes vara, att på lämplig plats i Västerbottens eller Norrbottens län inrättas en statsunderstödd trädgårdsskola under vederbörande hushållningssällskaps ledning.

Med stöd av det anförda hemställes,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning om och för riksdagen snarast möjligt framlägga förslag till åtgärder för främjande av trädgårdsodlingen i övre Norrland.

Stockholm den 21 januari 1929.

Gustav Rosén.